

УДК 330.341.2:658.589(477)

JEL Classification: O31, M11

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr250622.03>

Калініченко О. В.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки та
міжнародних економічних відносин,
Полтавський державний аграрний
університет, м. Полтава

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ОЦІНКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна діяльність є стратегічним чинником економічного розвитку національної економіки України. У контексті глобальних технологічних змін особливого значення набуває формування інноваційної економіки, заснованої на наукоємних розробках, ефективному використанні наявних ресурсів, трансфері знань, впровадженні цифрових технологій та адаптації до викликів світового ринку.

Згідно із Законом України "Про інноваційну діяльність", інноваційна діяльність – це діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [6].

Об'єктами інноваційної діяльності є результати дослідницької, проєктної, науково-технічної, виробничої та іншої діяльності, що спрямована на створення, впровадження або використання інновацій. До них належать: нові або значно вдосконалені товари (послуги); обладнання, техніка, програмне забезпечення; засоби автоматизації; сировинні ресурси, засоби їх видобування та перероблення; інфраструктура виробництва; нові або модернізовані способи виробництва; технології; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; авторські права, патенти, ноу-хау; нові методи управління підприємством; системи управління персоналом, якістю, логістикою; сучасні інформаційні системи; нові підходи до просування товарів (послуг).

Міжнародними стандартами визначено, що інноваційна діяльність – це діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок. Вона охоплює розширення та оновлення номенклатури продукції (товарів, послуг), поліпшення її якості та удосконалення технології виробництва з подальшим впровадженням і ефективною реалізацією на зовнішньому чи внутрішньому ринках [7, с. 114].

Інноваційна діяльність виявляється у різноманітних формах, таких як:

1. Організація виробництва: включає в себе підготовку та організацію виробництва, що охоплює придбання нового виробничого устаткування та інструментів, внесення змін у стандарти, процедури та методи виробництва для виготовлення нового продукту або застосування нового технологічного процесу.

2. Попередні розробки: включають модифікацію продукту та технологічного процесу, перепідготовку кадрів і всі необхідні зміни для успішної імплементації інновацій.

3. Маркетинг нових продуктів: зумовлює дії, пов'язані з виведенням на ринок нової продукції, включаючи розробку стратегій маркетингу, позиціонування продукту та рекламні кампанії.

4. Придбання прав на інтелектуальну власність: включає придбання патентів, ліцензій, ноу-хау, торговельних марок, моделей, конструкцій і послуг технологічного змісту для використання в інноваційних проектах.

5. Придбання упередженої технології: відноситься до придбання машин і устаткування, пов'язаних з введенням на підприємстві продуктивних чи процесних інновацій.

6. Виробниче проектування: охоплює підготовку планів та креслень для визначення виробничих процедур і технічних специфікацій, необхідних для успішної реалізації інновацій [5, с. 49].

Інноваційна діяльність підприємства має важливе значення для його функціонування, оскільки виступає джерелом загального розвитку та інноваційного зростання. Але, з іншого боку, інноваційна діяльність є досить складним та специфічним видом діяльності, що ускладнює не тільки її вивчення як об'єкта економічного аналізу, але і впровадження в реальній дійсності. Багатогранність інноваційної діяльності зумовлена тим, що вона охоплює широкий спектр напрямів діяльності підприємства та різноманітні сфери діяльності людини, а також синтезує інноваційні процеси, що можуть мати місце як у виробничій, так і невиробничій сферах [4, с. 8].

Інноваційна діяльність підприємства – це організація науково-дослідного процесу, спрямованого на створення та впровадження інновацій у різних галузях. Це має на меті вдосконалення внутрішніх процесів на підприємстві та підвищення ефективності діяльності, а також забезпечення реалізації інноваційних товарів (послуг) на зовнішньому чи внутрішньому ринках, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності [2, с. 469].

Оцінка інноваційної діяльності підприємства включає оцінку стану господарсько-фінансової діяльності. Вона також передбачає проведення ретроспективного оцінювання показників для визначення перспектив інноваційного розвитку підприємства в майбутньому, а також дозволяє ідентифікувати внутрішні резерви зростання, оцінити ефективність використання наявних ресурсів та сформулювати обґрунтовані стратегічні рішення щодо впровадження інновацій (рис. 1) [4, с. 469].

Податкові (здійснюється для виявлення економії коштів підприємства шляхом застосування комплексу податкових та інших пільг, передбачених чинним законодавством України для виконавців інноваційних програм і проєктів)

Маркетингові (здійснюється для обґрунтування комерційних перспектив інновацій шляхом оцінки попиту на продукцію й місткості ринку та визначення ресурсів, необхідних для реалізації маркетингової стратегії підприємства. Досягнення комерційного ефекту можливе за умови належного рівня конкурентоспроможності інновацій на ринку)

Економічні (здійснюється з метою оцінки вартісного вираження всіх результатів та витрат, пов'язаних з інноваційною діяльністю, а також оцінки показників, що відображають фінансові вигоди та витрати з метою їх зіставлення. Економічний ефект визначається прибутком від реалізації інноваційної продукції, впровадження об'єктів права інтелектуальної власності у власне виробництво, надходженнями від ліцензійної та лізингової діяльності, а також скороченням строків окупності інвестицій)

Ресурсні (здійснюється з метою визначення обсягів споживання ресурсів в інноваційній діяльності. Критеріями оцінювання є наявність та вартість ресурсів, а також рівень ефективності їх використання. Ресурсний ефект досягається при покращенні техніко-економічних показників використання наявних ресурсів внаслідок здійснення інноваційної діяльності)

Науково-технічні (здійснюються шляхом оцінки відповідності інновацій сучасному рівню науково-технічного прогресу, міжнародним та національним стандартам якості, а також ступеня новизни інновацій, що включає такі аспекти, як унікальність, корисність, естетичність, захищеність охоронними документами, патентна чистота, конкурентоспроможність, вплив на розвиток науково-технічного потенціалу, терміни розробки та реалізованість. Важливими також є внесок у науково-технічну інформаційну базу та ступінь новизни товару (послуги). Науково-технічний ефект досягається шляхом поліпшення техніко-експлуатаційних та споживчих характеристик продукції, а також покращення техніко-експлуатаційних характеристик діяльності підприємства)

Інформаційні (здійснюється для побудови інформаційних одиниць та моделей, які відображають ситуації, пов'язані з інноваційною діяльністю. Оцінюється рівень інформаційного забезпечення. Інформаційний ефект визначається через підвищення мобільності подання інформації, поліпшення якості інформації та вдосконалення методів її обробки)

Соціальні (здійснюється для оцінки соціальних результатів реалізації інновацій, які впливають на якість життя споживачів товарів (послуг) та добробут персоналу підприємства. Соціальний ефект може бути як внутрішнім – на рівні підприємства (підвищення заробітної плати, кваліфікації, покращення умов безпеки праці), так і зовнішнім – на загальнонаціональному рівні (зростання доходів бюджету з їх перерозподілом на соціальну сферу, вплив на здоров'я, тривалість життя, зміни в рівні зайнятості та умовах праці)

Екологічні (здійснюється для визначення рівня позитивного або негативного впливу інновацій на зовнішнє середовище. Екологічний ефект виникає внаслідок впровадження технологічного процесу переробки ресурсів, що забезпечує можливість безвідходного виробництва)

Одержані фактичні значення показників аналізуються
в динаміці та порівнюються з нормативними значеннями

Висновки про рівень інноваційної діяльності підприємства

Визначення поточного, тактичного та стратегічного інноваційного розвитку підприємства

Рис. 1. Основні види оцінки інноваційної діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором за даними [1, с. 158–159; 3, с. 263–264].

Таким чином, інноваційна діяльність, як стратегічний чинник економічного розвитку, передбачає створення та впровадження нових товарів (послуг), технологій і управлінських рішень, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Оцінка інноваційної діяльності підприємства дозволяє всебічно враховувати різноманітні аспекти, такі як економічні, маркетингові, соціальні, екологічні, науково-технічні та ресурсні чинники, що дає змогу об'єктивно оцінити ефективність впроваджених інновацій і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Такий підхід не лише сприяє розвитку підприємства, а й позитивно впливає на соціальні процеси.

Список використаних джерел

1. Большая О. В., Бабенко І. В., Іщенко І. С., Школяр С. П., Марченко Н. В., Пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні. 2024. *Сталий розвиток економіки*. № 3 (50). С. 496–501. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-74>.
2. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти : монографія / Волощук Л. О., Масленніков Є. І., Кузнецов Е. А., Сафонов Ю. М., Філіппова С. В. та ін.; за ред. д.е.н., доц. Волощук Л. О., д.е.н., проф. Масленнікова Є. І. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. Вип. 4. 524 с.
3. Калініченко О. В. Зовнішні та внутрішні чинники інноваційного розвитку підприємств в Україні. *Науково-виробничий журнал "Бізнес-навігатор"*. 2025. Випуск 3 (80). С. 467–476. URL: http://business-navigator.ks.ua/journals/2025/80_2025/80.pdf.
4. Калініченко О. В., Плотник О. Д. Економіка підприємства. Практикум : навч. посіб. К. : Кондор, 2012. 600 с.
5. Крилов Д. Інноваційна діяльність підприємства: місія, завдання та особливості організації. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023. № 1 (33). С. 7–14.
6. Кришталь Г. О., Касаджик А. С., Томах В. В. Впровадження інновацій на вітчизняних підприємствах. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки. Випуск 2 (74). 2024. С. 46–52.
7. Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV (дата оновлення 12.04.2022). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
8. Сільченко І. А. Теоретичні основи інноваційної діяльності підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2012. № 2 (18). С. 112–115.